

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Шимона Івана Петровича «Правова система Румунії:
теоретичні та історико-юридичні аспекти», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що принципово новий характер змін у світовому правовому просторі спонукає до пошуку нових методологічних підходів стосовно реформування національної правової системи в умовах євроінтеграції.

З огляду на це, особливу увагу привертає досвід держав, які вирішували аналогічні українським складні проблеми державно-правової практики. Об'єктивний аналіз процесу реформування правової системи Румунії відкриває низку можливостей для демократичного правового розвитку України, який стане запорукою модернізації національної правової системи.

Підтверджує актуальність теми дисертації і те, що правова традиція Румунії містила відбиток соціалізму та ознаки тривалого перебування в умовах нелегітимного і протиправного комуністичного режиму, подібного до того, що функціонував на українських землях. Демократична революція 1989 року стала початком процесу відновлення правової системи Румунії, в рамках якого у найкоротші терміни було відновлено легітимну публічну владу. В Україні у 2014 році також відбулася демократична революція і завдання, які постали перед державою і суспільством, є схожими – забезпечення стабільного правопорядку, окреслення пріоритетних напрямів оптимізації національної правової системи в контексті її інтеграції з ЄС. Варто акцентувати, що хоча в Україні коло проблем є значно ширшим і охоплює, пори зазначені, ще й питання захисту

суверенітету, відновлення територіальної цілісності, для юридичної науки і політико-правової діяльності державних органів вивчення відповідного досвіду Румунії є доцільним і своєчасним.

Актуалізує вибрану дисертантом проблематику і той факт, що попри наявні наукові розвідки, вітчизняна юридична наука комплексного монографічного дослідження теоретичних, історико-правових та порівняльно-правових аспектів реформування національного правопорядку, в тому числі із залученням емпіричної бази держав Європейського Союзу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість положень та висновків роботи підтверджуються опрацьованою ґрунтовною джерельною базою (у тому числі іноземними мовами), адекватними предмету методами дослідження, а також отриманими результатами, які містять елементи наукової новизни. Теоретичним підґрунтям роботи є наукові праці зарубіжних і вітчизняних фахівців у сфері теорії держави і права, конституційного права, науки європейського права. Емпіричну базу дослідження становлять нормативні акти іноземних держав, довідкова література, аналітичні матеріали.

Чіткість у формулюванні мети і завдань дослідження сприяли отриманню науково обґрунтованих результатів. Метою роботи є дослідження теоретичних та історико-юридичних аспектів генези правової системи Румунії та її реформування в умовах інтеграції до Європейського Союзу. Слід підкреслити, що висновки роботи чітко кореспондуються із завданнями, поставленими автором.

Об'єкт і предмет дослідження сформульовані методологічно правильно. Об'єктом вибрано суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням правової системи Румунії в умовах її інтеграції до Європейського Союзу, предметом – теоретичні, історико-юридичні та

компаративістські аспекти правової системи Румунії, а також засоби її реформування.

Методологічною основою дисертації є система філософсько-світоглядних підходів та принципів, загальнонаукових, спеціально-наукових та спеціально-юридичних методів. Вибір методів дослідження є виваженим та обґрунтованим, що дозволило авторові досягти наукової мети.

Структура роботи охоплює чотири розділи й загалом логічно відображає предмет дослідження, включаючи генезис правової системи Румунії (розділ 1); питання демократичної революції, тобто її змістовного і якісного оновлення (розділ 2); питання формування конституційного порядку (розділ 3) і, зрештою, питання реформування окремих ланок правосуддя в широкому сенсі.

Наукова новизна дисертації, як вона визначена автором, результати, отримані у ній, що варті підтримки. Слід погодитися з тим, що у вітчизняній правовій науці дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень правової системи Румунії в умовах її інтеграції до Європейського Союзу в контексті обґрунтування можливості удосконалення правових реформ в Україні.

Вважаю доцільним наголосити на деяких положеннях і висновках, які відображають наукову новизну роботи.

По-перше, дисертант виважено обґрунтував тезу, що головним фактором, який впливав на розвиток конституціоналізму в Румунії 1990-2000-х років була підготовка держави до вступу в ЄС, а пріоритетами – розвиток та удосконалення демократичних інститутів і механізму захисту прав людини.

По-друге, в роботі об'єктивно доведено, що конституційна реформа 2003 р. відрізняється системним характером та інструментальністю, що дозволило вирішити низку завдань, пов'язаних і зі вступом до ЄС, і з удосконаленням національного правопорядку загалом; зроблено висновок, що дана реформа своїм змістом відображає вектор, характерний для

подібних реформ в інших державах-кандидатах на членство в ЄС (створення механізму перенесення частини суверенітету, корекція форми правління тощо), а її механізм проведення відображає вимоги легальності (конституційності) та вимоги легітимності в демократичній державі (див.87 і наступні).

По-третє, заслуговує на увагу те, що в дисертації набули подальшого розвитку наукові уявлення про механізм захисту прав людини в Румунії, який в інституційному та юридичному аспектах спрямований на реальне втілення прав людини на індивідуальному та колективних рівнях, зокрема, зроблено висновок про специфіку конституційного закріплення основних прав людини в Румунії, яка проявляється в збалансованості відповідних формулювань, відображення при цьому європейської правової традиції (с.94 і наступні).

По-четверте, до позитивних аспектів дослідження варто віднести те, що автор удосконалив наукові підходи до оцінки функціонуючої форми правління в Румунії, заснованої на Конституції 1991 р., у зв'язку з чим зроблено висновок про те, що, хоча вона ідентифікується як "змішана республіка", для неї властиві ознаки, які відрізняють її від моделі влади в Польщі, Франції і особливо в Україні, зокрема, розподілом влади між вищими органами влади (с.107 і наступні).

Вельми цікавим для юридичної науки і практики є аналіз удосконалення підходів щодо реформування поліцейської системи Румунії після демократичної революції 1989 р., внаслідок якої поліція загалом імплементувала в свою організацію та діяльність стандарти Європейського Союзу; зроблено висновок про засоби забезпечення аполітичності на рівні Конституції та на рівні спеціального закону, зокрема, унеможливлення політичного впливу відповідного міністра на діяльність поліції (с.160 - 161).

Важливим є твердження автора про те, що Румунія зі стартовими умовами реформ на початку 1990-х років, за рівнем демократичних

традицій, за рівнем ресурсного забезпечення реформ, на відміну від держав Центральної Європи, проявляє подібність до України. До такої думки необхідно внести одну поправку - Румунія мала власну державу і в соціалістичний період, чого позбавлені були українські землі.

Практична цінність роботи. Результатів дисертаційного дослідження є цінними для юридичної науки та практики. Вони становлять основу для подальших наукових розробок державно-правових процесів у державах Центральної Європи, можуть бути використані при розробці навчальної й методичної літератури, а також у процесі законотворчої та правоохоронної діяльності. Отримані результати також можуть бути використані у процесі вироблення механізмів проведення правової реформи в Україні у таких напрямках як: а) конституційна реформа; б) реформа правосуддя, в тому числі реформування Конституційного Суду та інших судів, а також органів, які сприяють правосуддю - поліції, прокуратури; в) удосконалення механізмів протидії корупції.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація написана літературною українською мовою у науковому стилі.

Зауваження щодо змісту дисертації. Однак аналізоване дисертаційне дослідження, як і будь-який науковий пошук, поряд з позитивними висновками та пропозиціями не позбавлене деяких недоліків, що потребують уточнення та пояснення під час прилюдного захисту.

Зокрема:

1. Феномен «неписаної конституції», характерний для Румунії безпосередньо після демократичної революції 1989 р., який неодноразово згадується автором, потребує пояснення з огляду на декілька аспектів: по-перше, щодо способу здійснення правової тяглості (континуїти) державного розвитку і, по-друге, щодо базової правової норми (основного закону), яка би слугувала основою для побудови системи державної влади. Такі складні питання, тим більше, є актуальними й цікавими для України. Додаткове пояснення в ході прилюдного захисту дисертації феномену

"неписаної конституції" варте уваги й тому, що формально конституція 1965 р. була визнана нечинною лише з уведенням у дію Конституції Румунії 1991 р.

2. Потребує додаткового пояснення ще один цікавий феномен, який недостатньо висвітлений, однак, є аналогічним тому, який проявився в конституції України 1996 р. - положення статті 149 Конституції Румунії, яка встановила, що Конституція набуває чинності в день її схвалення на референдумі (8 грудня 1991 р.). Як відомо, стаття 160 Конституції України встановлює подібне: вона набуває чинності в день її прийняття. Йдеться про проблемну ситуацію, за якої Конституція набирає чинності раніше її офіційної публікації, попри її положення, які передбачають, що така публікація є умовою чинності всіх нормативних актів. Відомо також, як в Україні практикою Конституційного Суду в 1997 р. було знайдено вихід із такої ситуації - Суд вирішив, що Конституції як вияву установчої влади, вищезазначені правила не стосуються. Цікавим виступає досвід вирішення відповідної проблеми в Румунії.

3. Реформа правосуддя закономірно знаходиться в центрі уваги автора, що відображає роль судової влади в сучасній державі, заснованій на верховенстві права. Однак, на нашу думку, доцільно було би зробити конкретизовані висновки з відповідного матеріалу, які би мали спрямування на відповідну практику реформи правосуддя в Україні. Низка питань сьогодні є надто актуальними для України в цій сфері, зокрема: призначення судового корпусу; гарантії незалежності судів і суддів; фінансування судової влади і винагорода суддів; ефективність здійснення правосуддя тощо. Окремих подібних висновків заслуговує питання організації прокуратури в Румунії, її організаційного зв'язку з судовою владою та вплив такої моделі на ефективність правосуддя. Автор може надати відповідні пояснення в ході захисту дисертації.

4. На нашу думку, автор задекларував, однак, не повною мірою висвітлив "відкритий" характер національного правопорядку Румунії у

його взаємодії з наднаціональним за суттю європейським правопорядком. Хоча відповідні положення містяться у різних підрозділах дисертації, вони варті цілісного викладу в аспектах: 1) прав людини, механізмів їх захисту; 2) участі Румунії (і громадян Румунії) у формуванні і функціонуванні органів ЄС; 3) поширення на Румунію юрисдикції Суду ЄС і Європейського суду з прав людини (Страсбург); 4) дії на території Румунії законів та інших актів «права ЄС».

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Вищевказані зауваження та пропозиції мають радше дискусійний характер і не впливають на загальну високу оцінку дисертації як вагомого досягнення в дослідженні складної проблеми правової науки.

Розглянута дисертаційна робота є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, в котрій містяться науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе завдання, зміст якого полягає в дослідженні генезису та реформування правової системи Румунії в умовах її інтеграції до Європейського Союзу, обґрунтуванні можливості врахування даного знання для удосконалення правових реформ в Україні в процесі європейської інтеграції.

Висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їхня достовірність і повнота, наукова новизна і практична значущість не викликають сумнівів. Основні положення і висновки дисертації викладені у 8 статтях у фахових наукових виданнях, в тому числі 1 статті в науковому виданні, яке включене до міжнародних наукометричних баз, а також в 1 статті за результатами міжнародної наукової конференції.

Автореферат повністю відображає структуру дисертаційної роботи, а його зміст ідентичний основним положенням дисертації.

За актуальністю вибраної теми, науковою новизною одержаних результатів, практичним значенням та оформленням дисертаційне дослідження «Правова система Румунії: теоретичні та історико-юридичні аспекти» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, зі змінами та доповненнями, а його автор Шимон Іван Петрович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного
університету імені Івана Франка

І. Ю. Настасяк

